Appendix III ad Librum VII

CAPUT I.

De E.mis ac R.mis S. R. E. Cardinalibus generaliter

1. Non est animus hoc loco tractatum addere de E.mis ac R.mis S. R. Ecclesiae Cardinalibus, de quorum honorificentiis, praerogativis et dignitate tam multi scripserunt clarissimi viri. Quia vero forte posset evenire, ut quidam Cardinalium moraretur extra Urbem et invitaretur ad assistendum functioni alicui, innuemus tantummodo regulas quasdam in circumstantia praedicta sequendas pro decore dignitatis cardinalitiae, cui E.mi ac R.mi Domini Cardinales se ipsi obligant solemni iureiurando (1).

2. Ac primo quidem loco notandum, quod Dominis Cardinalibus non licet privatim in ecclesiis interesse sacris fun-

(1) In secunda tamen editione addidit **A.** nonnulla pro functionibus ab ipsis in Urbe celebrandis, quae in hac eadem appendice tradentur, cap. II. Subsequentia capita, ab **A.** diversimode ordinata, sub hac similiter appendice collegimus, eaque secundum hodiernam disciplinam aliquatenus immutavimus. Sciendum porro, quod pertinet ad iusiurandum circa decreta S. C. Caeremonialis, statutum esse, iuramenti formula nullo modo immutata, ea tantum quae Decreto eiusdem S. Congr., a S. P. approbato die 1 Febr. 1868, continentur, sub iuramenti sanctitate servanda esse, quorum en tenor:

I. In ecclesiis et omnibus aliis locis et actionibus publicis, quibus DD. Cardinales habitu cardinalitio induti interfuerint, numquam in eodem scamno, genuflexorio, seu pari sella assideant, seu genuflectant, nisi cum illis

ctionibus, neque ingredi licet quacumque circumstantia in habitu privato. Solet ipsis voce indulgere Summus Pontifex, ut visitent ecclesias, dummodo nullum ibi fiat Officium, et dum non adsit fidelium multitudo. Licet eis accedere ad ecclesias in aliquam tribunam seu chorulum munitum transennis seu fenestris cancellatis, quo non ascendatur ex interna parte ecclesiae, sed ex alio loco separato.

3. Praeterea animadvertendum, quod Domini Cardinales, si extra Urbem induere habitum cardinalitium debeant, numquam induunt mantelletum, sed mozzetam tantum supra rochetum, excepto tantummodo casu, quo in loco ipso eorum mansionis adesset Summus Pontifex, siquidem casu isto rochetum cooperient mantelleto ac mozzeta.

4. Neque erit heic abs re significare, quod habitus cardinalitius duplicis est coloris, rubri nempe et violacei. Adhibetur eadem regula ac superius tradita pro Episcopis, cap. II,

---

Principibus, qui in subselliis DD. Cardinalium et in Capella pontificia locum obtinent.

II. Non erigantur umbellae, seu baldachina, occasione thesium, aliorumque actuum scholasticorum, in quocumque loco, nisi pro Summo Pontifice, Regibus etc. et Cardinalibus in titulis et diaconiis, nec non in monasteriis et conventibus, aliisque locis, quae eorum protectioni subsunt.

III. E.mi DD. occasione luctus a rochetis lacinia, vulgo *merletti*, nec non a pileis cingula aurea quocumque tempore non auferent, et sicut in persona et in proprio curru nihil luctus habere debebunt, itaque neque in domibus, neque in curribus quibuscumque.

IV. Cum E.mi DD. sacris paramentis induti ex aula paramentorum ad Capellam pergunt, ex ipsa ad aulam praefatam revertuntur, etiam in supplicationibus, quae in paramentis sacris peraguntur, caudatarium et duos nobiles familiares tantum secum habebunt. Quod etiam servabunt in supplicationibus, quibus habitu cardinalitio tantum induti intererunt.

V. E.mus D. Cardinalis, mitram habens, nulli hominum (excepto Romano Pontifice) caput detegat.

VI. E.mi DD. Cardinales in rebus dubiis quomodolibet Caeremoniale concernentibus Decanum Sacri Collegii, et alium antiquiorem Cardinalem primum Ministrum SS. D. N. Papae consulent, qui in eisdem rebus dubiis Sacram Congregationem convocari mandabunt.

VII. E.mis DD. Cardinalibus habitu communi confraternitatum indutis non licebit interesse Missis, Vesperis et concionibus earundem confraternitatum.

VIII. Lemnisci, qui equis E.morum Patrum currus vehentibus aptari solent, colore tantum rubro sint, quovis alio, vel minima ex parte intersecto, prorsus excluso.

IX. Lemniscorum, qui circa insignia E.morum Patrum collocantur, numerus ad quindecim utrinque non multis abhinc annis evectus retineri valeat, maiore quolibet numero omnibus interdicto.

lib. V, videlicet, quum Episcopis praescribitur habitus violaceus, Cardinales utuntur rubri coloris, et quum Episcopis praescribitur niger, Cardinales induunt violaceum.

5. Forma habitus est aequalis in utrisque, videlicet: vestis talaris rubri coloris cum syrma, fascia sericea rubra cum floccis aureis in extremitatibus, rochetum cum suis paramanibus rubris infra reticulum in extremitatibus manicarum, et mozzeta rubri coloris. Caligae autem et collarium sunt rubri coloris, ut reliquum indumentum. Hiemis tempore, habitus supra descriptus erit e panno exornato serico rubro in ocellis, in orbiculis, in marginibus et cum paramanibus similibus, itemque ex toto subsuta erit rubri coloris mozzeta, quae habebit orbiculos, ocellos et margines e serico rubro. Color autem qui vulgo appellatur *ponsò*. Aestivo tempore, poterit esse ex lana leviori (1), ornatus, ut supra, serico, vel etiam totus sericeus, nempe ex panno sericeo, vulgo dicto *amoerre*, erit autem undulatus, exclusis prorsus sericis villosis et rasilibus.

6. Alter violaceus est aequalis illi, quem descripsimus pro Episcopis, cum reflexibus, orbiculis, ocellis et marginibus, seu orae textibus, coloris rubini et fasciae violaceae erunt flocci aurei. Adhibendo habitum huiusmodi, paramanus rocheti erunt coloris rubini. Color caligarum et collarii colori habitus respondeat oportet (2).

7. In Dominicis tertia Adventus et quarta Quadragesimae, quae dicuntur *Gaudete* et *Laetare*, Domini Cardinales in Urbe morantes, utuntur habitu coloris rosacei, seu rosae siccae, cuius generis sunt etiam ornamenta illius, videlicet ocelli, orbiculi, orae textus, pannus subsutus et fascia cum floccis aureis. Aequum esset, ut etiam extra Urbem habitus iste adhiberetur.

8. Cappa vero, qua induti intersunt sacris functionibus, est e serico coloris rubri vel violacei, cum pellibus mustelae alpinae in caputio, hiberno tempore; aestivo autem, cappa rubri coloris habet sericum rubrum, violacea sericum coloris rubini. Feria sexta in Parasceve, induunt cappam laneam violaceam cum pellibus mustelae alpinae in caputio.

---

(1) Romae pannus laneus, aestivo tempore, obsolevit, hoc utuntur tantummodo Cardinales Clerici regulares, ut dicetur n. 11.

(2) Usus Romae invaluit adhibendi, etiam cum habitu violaceo, caligas et collare coloris rubri, praeterquam Sede vacante et feria VI in Parasceve. Item Romae habitus violaceus, aestivo tempore, nunc totus sericeus est, ut supra.

9. Biretum autem et pileolus quocumque tempore et qualibet circumstantia erit semper rubri coloris (*ponsò*), utrumque ex panno laneo vel serico pro temporibus anni. In bireto est usus vulgo receptus, ut nullus adsit in medio floccus, ut esse solet in biretis cleri saecularis. Pileus quoque, utendus cum vestiario descripto, etiam violaceo, erit semper rubri coloris, ornatus taenia seu lemnisco aureo in extremitate orae * ac filamentis similibus ad tres alas sustinendas, et cum * vitta serica rubra, opere aureo reticulato exornata, ad laevam nodo constricta, ad modum duplicis flocci.

10. Insuper utuntur calceis rubri coloris, quorum usus locum habet in diebus et celebritatibus solemnibus, numquam vero quum habitus est coloris violacei. Aliis diebus, calcei in summitate orae sunto coloris rubri.

11. Cardinales assumpti ex Ordinibus regularibus retinebunt, tum in vestibus tum in cappa, colores habitus instituti sui, ut innutum est pro Episcopis, cap. II, lib. V, neque eis licebit uti alio ornamento rubri coloris, praeter pileum, biretum et pileolum, ut de aliis ante monuimus, eo tamen discrimine, quod qualitas panni, quo confectum erit biretum et pileolus, esse debet semper lanea; * neque item licebit uti floccis aureis in fasciae extremitatibus: Crux tamen pectoralis appensa erit chordulae sericae rubri coloris, auro intertextae. Cardinales, qui addicti sunt alicui Congregationi Clericorum regularium * ex antiquioribus, iuxta earum consuetudinem, utentur rubro et violaceo habitu, ut ceteri, sed pannus vestium, cappae etc. semper erit laneus.

12. Altera occurrit opportuna animadversio, quod super habitum cardinalitium supra descriptum nullum licet apponere decoramentum seu insigne ordinum equestrium *laicorum*, quamvis sint nobilissimi. Ratio est, quod dignitas cardinalitia, propter quam, qui assequuntur ipsam, fiunt principes electores et eligibiles, superior est quocumque alio decoramento aut insigni; quocirca E.mi Cardinales praecedentiam non cedunt, nisi Regibus et Principibus haereditariis (1).

13. Neque erit incongruum monere de qualitate stemmatum sive armorum Cardinalium, quod nempe ipsis interdicitur

(1) Ex adducta ratione consequeretur, neque super habitu *piano*, posse a Cardinalibus gestari eiusmodi insignia, quod est contrarium praxi communi, etiam in Urbe servata. Hodie, cum rarissime, extra functiones liturgicas, induant Cardinales et Praelati habitum proprie dictum cardinalitium

apponere quodcumque insigne *laicum*, excepto scuto seu parma, ideoque stemma gentilitium seu familiae debet aeque ab omnibus decorari pileo cardinalitio tantummodo (1).

14. Cardinales autem in publicum prodeuntes vel assistentes actui alicui solemni, tum civili tum religioso, cedere dexteram nemini possunt, neque a latere eorum potest adstare aut incedere quisquam. Quapropter locus eorum erit semper dignior et honoratior (2).

15. His praemissis, animadvertendum est, quod si Episcopus Ordinarius insignitus erit etiam dignitate Cardinalitia, poterit uti throno parato textili aureo vel argenteo, scilicet serico albo, argento intexto, pro colore albo, et serico rubro,

et praelatitium, utentes in audientiis, conventibus, visitationibus, habitu piano, parpaucae sunt occasiones apponendi praedicta insignia super habitu illo solemniori. In hisce ergo adiunctis, legem consuetudine fuisse immutatam dicendum est.

(1) Inspiciatur Constitutio Innocentii X, *Militantis Ecclesiae*, diei 19 Decembris, an. 1644, ad quam * cum aliis et cum Decretis S. C. Caeremonialis observandam E.mi Cardinales se iureiurando obstringunt. A. — Distinguatur oportet aliquod insigne, seu distinctivum speciale, quod potius sit parmae seu scuti complementum, sive intra scutum, ut ait Constitutio, sive forsan et extra: v. gr. leones hinc et inde scutum prensantes. Ordines S. Ioannis Hierosolymitani et S. Sepulcri non sunt laicales; neque erit dicendum laicum aliquod insigne, relativum v. gr. principatui vel comitatui adnexo sedi episcopali (S. C. Consist., 15 Ian. 1915).

(2) Opportunum ducimus hic paragraphos illas referre, quae Cardinalium privilegia spectant in ordine ad Liturgiam, vel ante Codicis promulgationem evulgata (Ex aud. SS.mi, 20 Dec. 1911):

I. — VIII. . . . .

IX. More Episcoporum gestandi Crucem ante pectus etiam supra mozetam, ac utendi mitra et baculo pastorali.

X. Benedicendi ubique populo more Episcoporum, sed in Urbe in ecclesiis tantum, piis locis et fidelium consessibus.

XI. Pontificalia cum throno et baldachino peragendi in omnibus ecclesiis, Ordinario praemonito, si ecclesia sit cathedralis; in Urbe autem ius throni non habent nisi in ecclesia sui tituli.

XII. Honoribus tribui solitis Ordinariis locorum fruendi, quocumque se conferant.

XIII. Praecedendi omnes Praelatos, etiam Patriarchas, imo ipsos Legatos pontificios, nisi Legatus sit Cardinalis in proprio territorio residens; Cardinalis autem Legatus a latere praecedit omnes alios.

XIV. Concedendi Indulgentiam ducentorum dierum in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandam.

XV. Consecrationes et benedictiones ecclesiarum, altarium, sacrae supellectilis, Abbatum, aliasve similes, excepta Oleorum sacrorum consecratione, ubique, servatis servandis, peragendi.

auro intexto, * vel villoso rubro, pro colore rubro, et serico violaceo, aureo intexto, vel villoso violaceo, pro colore isto (1).

16. Genuflexorium ad altare SS. Sacramenti contectum erit strato et pulvinis villosis aut sericeis rubri aut violacei coloris, secundum colorem, quo Cardinalis Episcopus utetur in habitu, itemque eiusdem generis ac vestium throni poterunt esse pulvini, in quibus genuflectet, quum accesserit ad faldistorium.

17. Quando pontificabit Missas solemnes aliasque functiones, si Magistratus intererit, ad ipsum spectat aquam eius manibus ministrare in singulis lotionibus.

18. In abaco, praeter vasa notata in singulis functionibus, poni poterunt alia vasa argentea vel inaurata, magnificentiae gratia et simplicis ornamenti.

19. Coram Cardinali, Episcopus in sua dioecesi abstinebit a benedictione, largienda, tum solemni tum privata; Archiepiscopus etiam in sua provincia nec donabit, ut supra, benedictionem, neque ante se gestari iubebit Crucem archiepiscopalem, si aderit Cardinalis, remittens omnia munia episcopalia exercenda ipsi Cardinali (Caerem. Epp., lib. I, cap. IV, n. 2); excepto casu Concilii provincialis, ut cap. III, art. II, app. II libri huius innutum est.

20. Episcopus vel Archiepiscopus celebrans, si Cardinalis intersit sacrae functioni, cedet ipsi exercitium sui muneris episcopalis; sin autem Cardinalis renuerit illud exsequi, postquam officiatus fuerit, fiet id ab Episcopo sive Archiepiscopo (Caerem. Epp., loc. cit.).

21. Si Episcopus vel Archiepiscopus esset etiam Cardinalis, et praesens adesset Cardinalis alter, qui simul cum eo Missae solemni assisteret, precari Cardinalem praesentem debet ut exerceat functiones omnes, quae ad ipsum spectant, benedicendi nempe incensum, aquam, Ministros etc. Si Cardinalis praesens renuerit, vel remittentur ad Celebrantem ab Episcopo Cardinali, vel ab ipso fient, qui in fine Missae donabit etiam Benedictionem, non ex throno, sed ex altari, respectu Collegae sui praesentis (Caerem. Epp., loc. cit., n. 3).

22. Si Episcopus vel Archiepiscopus Cardinalis celebraret

(1) Cardinales Episcopi suburbicarii aliique titulares ecclesiarum Urbis Purpuratis tantum Patribus thronum cedere possunt; Praesules Cardinales aliarum dioecesium decet ut suum thronum nonnisi aliis eadem cardinalitia dignitate ornatis cedant (S. R. C., n. 4023).

Missam solemnem, et Cardinalis alter adesset, non insignitus repraesentantia Legati s. Sedis, Cardinalis Episcopus vel Archiepiscopus exsequetur benedictiones omnes, quae spectant ad Celebrantem, et si fuerit Archiepiscopus, adhibebit etiam Crucem archiepiscopalem ad Benedictionem (Caerem. Epp., loc. cit., n. 4) (1).

23. Cardinalis, qui aderit in aliqua urbe, in qua sedes erit Episcopi, abstinebit ab interveniendo publice functionibus episcopalibus, quae possent aliquo modo impediri praesentia eius (Caerem. Epp., loc. cit, n. 5).

24. Quod attinet ad locum Cardinalis in sacris functionibus, constitutum etiam est a Caeremoniali quid sit peragendum. Ad Cardinalem spectat sedes seu thronus Episcopi. Si Episcopus cantabit Missam, sedebit in faldistorio in latere epistolae ante gradus altaris; si Missam non cantabit, sedebit in primo chori stallo, quod ornabitur parato distincto in postergali; in sedili et in genuflexorio, si aderit, ponentur etiam pulvini ad genuflectendum (Caerem. Epp., lib. I, capitulo XIII, n. 4).

25. Si plures aderunt Cardinales, sedebunt sedibus aequalibus in latere evangelii, et Cardinalis Episcopus Ordinarius, nisi celebrabit, erit semper ultimo loco, quamvis esset praesentibus antiquior respectu promotionis cardinalitiae, Celebrans vero in faldistorio. Committet exercitium suae repraesentationis Cardinali seniori; si hic renuerit, faciet id Episcopus Cardinalis, vel remittet ad Celebrantem, et in fine Missae donabit etiam Benedictionem ex altari (Caerem. Epp., loc. cit., nn. 5-8).

26. Quotiescumque Cardinalis quispiam accedet in ecclesiam cathedralem interfuturus functionibus sacris, excipietur in limine ecclesiae ab Episcopo Ordinario, cappa induto, et ab omni Capitulo. Si Episcopus celebraturus sit Missam, obviam Cardinali procedi potest a Capitulo tantummodo. Si Cardinalis decoratus erit munere Legati s. Sedis, Episcopus praesens offeret ei in limine aspersorium, quo Cardinalis Legatus signabit seipsum, porriget illud Episcopo, tum asperget adstantes. Sin autem Legatus non fuerit, dignior Capituli porriget ei aspersorium, quamvis ibi adesset Episcopus, et Car-

(1) Si autem Cardinalis alter esset Legatus, putamus non convenire quod Cardinalis Episcopus coram illo celebret, ei deferens benedictiones omnes etc.; aliud enim est cedere Legato vel Hospiti assistendo, aliud celebrando.

dinalis signabit seipsum tantum, quin aspergat adstantes (Caerem. Epp., lib. I, cap. XV, n. 4) (1).

27. De ritu servando in Missa solemni ab E.mo Cardinali, vel coram eo celebrata, tractabimus sequentibus capitulis III et IV; * ex quo ultimo opportune documenta sumentur pro assistentia Cardinalis ad solemnes Vesperas.

28. * Subiicimus hic formulam publicationis Indulgentiae, quae ab E.mis DD. Cardinalibus conceditur: Intra limites propriae dioeceseos: « Eminentissimus ac reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus *N.*, tituli sancti *N.*, sanctae romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis *N.*, Dei et apostolicae Sedis gratia huius sanctae Ecclesiae *N.* Episcopus (*vel* Archiepiscopus), dat et concedit omnibus hic praesentibus ducentos dies de vera Indulgentia in forma Ecclesiae consueta. Rogate Deum pro felici statu sanctissimi Domini nostri *N.*, divina providentia Papae *N.*, Dominationis suae eminentissimae ac reverendissimae et sanctae Matris Ecclesiae ».

Notandum est illud, quod solum sex Cardinalibus ex ordine Episcoporum, nempe suburbicariis, convenit in titulo expressio illa *miseratione divina*, *Episcopus N.*, loco alterius *Dei et apostolicae Sedis gratia*, quia *optant*, ut dici solet, episcopatum, videlicet, illum petunt formaliter in Consistorio; ceteri uti debent formula *Dei et apostolicae Sedis gratia*, quoniam eis a s. Sede collatus est, sine formali petitione, episcopatus; hinc, in casu de quo agitur, dicetur: « Dominus *N.*, miseratione divina, huius sanctae Ecclesiae *N.* Episcopus, sanctae romanae Ecclesiae Cardinalis *N.* » (2).

Romae, in propria Cardinalis ecclesia titulari, dicitur: « huius tituli etc. », si vero est diaconia: « huius ecclesiae (*vel* basilicae) sancti *N.* Diaconus, S. R. E. Cardinalis *N.* ».

(1) Etiam post declarationem privilegiorum, ut in nota sup., ad n. 14, putamus differentiam esse retinendam inter Cardinalem Legatum et non Legatum, etiam in relatione ad Episcopum Ordinarium. Quomodo enim sustineri posset, amodo nullam adesse amplius Cardinalis Legati specialem praerogativam? Adverte quod hic agitur de assistentia Cardinalis in ss. functionibus, quia si casus esset v. gr. de Missa in pontificalibus facienda, tunc, quemadmodum totum officium peragit, ita et illud, quod est praevium, peraget.

(2) Difficulter admitti posse videtur haec interpretatio: *quia petunt*, et S. P. tribuit, ideo non est *Dei gratia et apostolicae Sedis*, sed *Dei misericordia*; at forsan S. P. non tribuit, qui revera nihil dicit, sed solummodo Crucis signum versus Cardinalem facit, simpliciter non obstans, cum

Extra propriam sedem episcopalem, omittitur « huius sanctae Ecclesiae », in eius enunciatione, et dicitur simpliciter: « Episcopus *N.* ».

possit obstare, ac potius confirmans. Alii interpretantur: *miseratione divina*, quia Deus servat eos usque ad assequendum, si optent, seniorum Cardinalium Ordinem.

ctiones Subdiacono et Diacono dabit etc., in Missae fine quoque Benedictionem impertiet *Sit nomen Domini benedictum* etc. cum Indulgentia ducentorum dierum. In utroque vero casu, * introitum, epistolam, evangelium etc. leget, et a Celebrante praefata ducentorum dierum Indulgentia publicabitur.

§ 3. *De functionibus in Protectoriis.*

7. In Protectoriis, si Cardinalis Protector adsistet Missae solemni, in presbyterio ad latus evangelii apparabitur parvus thronus sine baldachino, et cum sella duobus superposita gradibus. Ad ecclesiae portam a clero excipietur, et quodcumque esset festum semper cappam violaceam induet, quae numquam explicabitur: sese Aqua benedicta signabit, quin circumstantes adspergat; ac brevibus solutis precibus ad genuflexorium ante altare appositum, thronum adscendet, et Missae incipiendae facultatem dabit. Nullum habebit adsistentem (1), nihil leget, neque ullam dabit benedictionem, ac solum deosculabitur evangelium post ipsius cantum (2).

8. Ad elevationem parabitur genuflexorium (3) cum cussinis ante altare, atque ibi genua flectet Cardinalis a *Sanctus* ad totam elevationem, et si ferialis erit Missa vel pro defunctis, usque ad *Agnus Dei*. Haec praxis servanda erit uti pro Titularibus, * cum hac differentia, quod, ut diximus, Protectoribus cappa non explicabitur.

§ 4. *De processionibus.*

9. In SS. Sacramenti processionibus, quae in festo vel infra octavam SS. Corporis Christi fieri solent, si quis Cardinalis intererit, processionem prosequetur, a suis nobilibus familiaribus associatus; post baldachinum incedet; atque in hac functione semper cappa rubea utetur, quin eam explicet, et manu intorticium accensum deferet.

10. Haec sunt monita, quae in hac appendice addenda censui, quae hisce in circumstantiis servari debebunt, iuxta praxim constantissime ab antiquo tempore servatam.

---

(1) Verum, ei adstabit Magister Caeremoniarum.

(2) Data per Celebrantem Benedictione, poterit Cardinalis concedere Indulgentiam ducentorum dierum, quam ipse Celebrans publicabit. In accessu et recessu manu benedicet populo et clero, ut in novissimo iure.

(3) Melius faldistorium.

CAPUT III.

De Missa solemni ab EE. DD. Cardinalibus extra Urbem celebranda

1. Ad operis huiusce complementum, non abs re fore putamus, si praeter iam cap. I notata, documenta nonnulla subiiciemus circa methodum a S. R. E. Cardinalibus servandam, cum quis eorum, in aliqua civitate, ad Missam solemnem celebrandam invitabitur (1).

2. Iuxta Caeremoniale Episcoporum, lib. I, cap. XII, n. 4, convenit Cardinalibus usus sedis seu throni episcopalis. Si sacra functio in cathedrali explebitur, sedebit Cardinalis in sede seu throno episcopali; si in altera ecclesia a cathedrali distincta, quum haec tantum ius habeat cathedralem sedem erigendi (S. R. C., nn. 1209; 2212; 2712), * et iuxta morem Romae vigentem, in throno pro Cardinali construendo, apponetur praenobilis sedes cameralis tribus gradibus a pavimento elevata, insuper suppedaneum parvum ipsi sedi supponetur, ut Ministri, qui eidem assistent, submissioribus sedibus assideant. Thronus cum baldachino ornabitur lodicibus rubris auro ornatis, et throni gradus amplo tapeto laneo rubri coloris contegentur (2).

3. Tria in throno scabella simplicia sine integumento et sine pulvinis pro Presbytero et duobus Diaconis assistentibus (3) parabuntur.

4. Si Missa celebranda esset luctuosa, scilicet, vel pro defunctis, vel in aliqua Dominica aut feria in Quadragesima etc., induet Cardinalis vestes violaceas, ac proinde color idem in ornatu throni adhibebitur.

---

(1) Auctoris textum nonnihil immutavimus ex novissimis s. Sedis dispositionibus, superius citatis.

(2) Hic est romanus usus, pro quocumque die, exceptis luctuosis functionibus, sed posset throni color respondere colori Officii (v. supra, cap. I, n. 15).

(3) Iampridem S. R. C., n. 3680, I, hoc decreverat.

5. Ad altare SS. Sacramenti parabitur genuflexorium ornatum strato et pulvinis e serico villoso rubro: erit autem stratum cum pulvinis coloris violacei, si hunc colorem Cardinalis in vestibus adhibeat. A latere genuflexorii, super pavimentum, apponetur pulvinar pro Episcopo, si sacrae functioni intererit.

6. Septimum candelabrum in altari apponetur tantum Episcopo Ordinario celebrante (Caerem. Epp., lib. I, cap. XII, n. 12).

7. Super altaris mensam paramenta pontificalia pro Missa apponentur, prout passim pluribus in locis indicavimus. Advertendum tamen, quod si Cardinalis s. Pallio pro aliqua ecclesia eidem commissa sit decoratus, neutiquam illo uti potest extra dieocesim aut provinciam suam, et diebus tantummodo a sacris canonibus statutis.

8. Baculus pastoralis parari debebit, uti alias pro Ordinario.

9. Cardinalis, in ingressu ecclesiae, deposita mozzeta, induet cappam, nisi iam domi assumpserit, signabit se Aqua benedicta, adstantes asperget, uti in locis iurisdictionis, et adstantes benedicet, etsi ordinaria non gaudeat iurisdictione (1).

10. Postquam ad altare SS. Sacramenti preces fuderit, ad altare maius accedet, et brevi facta oratione, thronum conscendet, * initium fiet cantus Horae tertiae, si locum habeat, psalmos et alias preces pro praeparatione recitabit, deponet cappam, et sacras vestes induet, quibus assumptis, consuetis ritibus pontificalibus complebitur Tertia etMissa celebrabitur.

11. In abaco, « vasa quoque ampla et magnifica, si aderunt, ad ornatum adhiberi possent, maxime celebrante aliquo S. R. E. Cardinali (Caerem. Epp., lib. I, cap. XII, n. 20) ».

12. Dum Cardinalis parabitur, Canonici non efficient circulos, cum nequeant « fieri ante ullum, quantumvis Episcopo superiorem, etiam Legatum de latere, aut eius Metropolitanum (Caerem. Epp., lib. I, cap. XXI, n. 5) ».

13. Indulgentia publicabitur ducentorum dierum.

14. Sufficientes videntur hae instructiones pro re agenda, ut regulariter exequutioni mandari possit.

(1) Vide supra, cap. I, n. 26, cum subiecta nota.

CAPUT IV.

De E.mi D.ni Cardinalis Missae solemni assistentia

1. Instructiones, quae traduntur in capitulo praesenti, formulatae sunt super decretis S. C. Caeremonialis, quae, sequens regulas a Caeremoniali Episcoporum statutas, praescripsit ritum in circumstantia ista servandum (1).

2. Si functioni locus erit in cathedrali, et interveniet etiam Episcopus Ordinarius, ad altare SS. Sacramenti praeparabitur genuflexorium ornatum strato et pulvinis pro Cardinali, coloris rubri vel violacei, quali ipse utetur in habitu.

3. Pro Episcopo autem pulvinus in pavimento, a latere Cardinalis.

4. Ad altare maius praeparabitur quidquid opus est ad Missam solemnem, et in medio presbyterio pro Cardinali statuetur faldistorium eiusdem coloris, ut supra, et praeparabuntur etiam paramenta pro Cardinali, si paratus Missae assistet.

5. Praeparabitur thronus cum cathedra, paratus colore quem requirit Officium, et a lateribus cathedrae ponentur scabella tria pro totidem Canonicis, qui assistent Cardinali. Prope cathedram aderit pulvinus adhibendus in genuflexione ad ℣. *Et incarnatus* in *Credo*.

6. Pro Episcopo Ordinario parabitur stallum primum in choro, cum augmento in sedili, et cum paratu sericeo in postergali, ac pulvino in sedili: si ante stalla in choro aderunt genuflexoria, in loco quem occupabit Episcopus ponetur pulvinus super genuflexorium, cum panno sericeo, qui pendebit ex parte anteriori.

7. Si functio peragetur in ecclesia, quae non sit cathedralis, in latere evangelii statuetur thronus cum sede camerali, loco cathedrae, pro Cardinali.

8. Nisi Cardinalis procedat a palatio cappa indutus, Epi-

(1) Novissimi iuris attentis dispositionibus, Auctoris instructiones aliquantulum moderati sumus.

scopus praeoccupabit adventum Cardinalis, et indutus cappa morabitur in sacristia cum Capitulo universo.

9. Quum nunciabitur iam Cardinalem ad ecclesiam appropinquare, Episcopus, incedens in fronte Capituli sui, veniet ad limen ecclesiae, excepturus Cardinalem, et aderit clericus deferens vasculum Aquae benedictae cum aspersorio (1).

10. Cardinalis in limine ecclesiae induet cappam, deinde a digniore Capituli (numquam vero ab Episcopo, * nisi Cardinalis fuerit Legatus) accipiet aspersorium, quo signabit seipsum tantum, neque ullo modo adstantes asperget (2).

11. Procedet ad SS. Sacramentum adorandum, genuflectens in genuflexorio praeparato, et Episcopus genuflectet super pulvinum positum extra genuflexorium ipsum. Advertet ut dextra benedicat adstantes dum incedet in ecclesia.

12. Postea transibit ad altare maius, ubi orabit brevi tempore in faldistorio, quod ibi praeparatum fuerit, et Episcopus cum Capitulo accedet in chorum ad stallum, quo genuflectet.

13. Celebrans cum Ministris stabunt quum adveniet Cardinalis, quem reverebuntur, et ipse cum inclinatione respondebit eis.

14. Post orationem, Cardinalis assurget, procedet ad altare, quo priusquam accedat se inclinabit Episcopo Ordinario ac Celebranti, qui pariter ei respondebunt cum reverentia.

15. Cetera fient ut in assistentia Episcopi Ordinarii vel parati vel cappa induti, iuxta id quod constitutum erit.

16. Sin autem celebrabitur Missa ab Episcopo Ordinario, observabitur quod praescribitur de Missa ab Episcopo Ordinario ad faldistorium celebrata (3).

17. Quare animadvertendum erit, ut Cardinalis debito tempore adveniat ad ecclesiam, scilicet post cantum Tertiae, grave enim esset incommodum, si Episcopus Ordinarius, cum suo clero parato exspectaturus esset diutius, et in publico, adventum Cardinali.

17. Hoc igitur casu, Canonici quatuor excipient Cardinalem in limine ecclesiae cum quibusdam Beneficiariis, seu Mansionariis, qui deducent eum ad altare SS. Sacramenti et ad altare maius.

18. Canonici qui comitabuntur Cardinalem, statim ac venerint illuc, induent vestes sacras.

19. Cardinalis nullo utetur Canonico assistente throno.

20. Episcopus non utetur scotula.

21. Liber evangelii, post cantum ipsius afferetur ad Cardinalem, qui illum osculabitur.

22. Quando Episcopus lavabit manus, tum ante Offertorium tum post thurificationem et post communionem, ministri qui lotionem ei praebebunt, stabunt, neque assurgent Canonici nec genuflectent ceteri de choro.

23. Post offertorium, procedente ad altare Episcopo, Cardinalis caput bireto nudabit, et assurget respondens sic inclinationi, qua ipsum salutabit Episcopos.

24. Episcopus, antequam donet Benedictionem in exitu Missae, inclinationem faciet versus Cardinalem.

25. Sacro peracto, Episcopus redibit ad faldistorium, et postquam discesserit Cardinalis dimittet paramenta sacra.

26. Quatuor supradicti Canonici, qui Cardinalem exceperint in accessu ad ecclesiam, advertent ut mature dimittant paramenta et resumant habitum choralem, rursus eum comitaturi ad portam ecclesiae simul cum ceteris de clero, qui prius ipsum exceperunt.

(1) Si tamen Episcopus ipse sit celebraturus, Cardinali obviam ire non tenetur (S. C. Caerem., 14 Dec. 1837).

(2) Vide supra, cap. I, n. 26 cum subiecta nota.

(3) Si Celebrans erit Ordinarius, abstinebit Cardinalis a sacris paramentis induendis, et Missam cum Celebrante non incipiet.